

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Рувін Олександр Григорович

УДК 342.95 (477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ
КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ
УСТАНОВ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Суми – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському державному університеті.

Науковий консультант: доктор юридичних наук,
заслужений юрист України
НЕСТОР Наталія Володимирівна,
Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз Міністерства юстиції
України, заступник директора.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
ТЕРЕМЕЦЬКИЙ Владислав Іванович,
Західноукраїнський національний
університет, професор кафедри цивільного
права і процесу;

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
РСЗНІК Олег Миколайович,
Сумська міська рада, секретар;

доктор юридичних наук, доцент,
ЧУМАК Володимир Валентинович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, т.в.о. начальника відділу
організації наукової роботи.

Захист відбудеться 02 квітня 2021 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий 02 березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Горобець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сьогодні в Україні відбувається масштабна адміністративна реформа, що торкнулась фактично всіх сфер суспільного життя, та яка була спрямована на адаптацію функціонування державних інституцій до вимог та стандартів, що висувуються європейською та світовою спільнотою. Не виключенням стала і діяльність судово-експертних установ, від роботи яких безпосередньо залежить ефективність, якість та справедливість правосуддя в нашій країні. З огляду на це, передбачені підвищені вимоги до діяльності судово-експертних установ, насамперед щодо використання останніми новітніх технологій, науково-обґрунтованих технік та методик під час проведення експертиз.

При цьому не можна не відмітити факт того, що на сьогоднішній день в діяльності судово-експертних установ взагалі, а також їх структурних підрозділів зокрема, існує ряд прогалин та недоліків, які прямо пов'язані не лише з політичними та економічними протистояннями в країні, а й внутрішніми процесами, що виникають в середині діяльності судово-експертних установ. А відтак, зазначене вимагає здійснення якісного, всебічного та результативного контролю за діяльністю судово-експертних установ, який в свою чергу вимагає належного правового та організаційного підґрунтя.

Варто відзначити, що протягом останніх років законодавець зробив низку кроків у напрямку покращення контролю за діяльністю судово-експертних установ. Однак, таку діяльність навряд чи можна було назвати систематичною та ефективною, адже вона здійснювалась без проведення комплексних досліджень у цьому напрямку.

Загальним питанням діяльності судово-експертних установ присвятили свої роботи: А. П. Гель, Є. О. Гіда, Л. М. Головченко, Г. О. Гончарук, Н. О. Данкович, Е. Ф. Демський, К. С. Дмитрієва, О. Ю. Дубинський, О. М. Дуфенюк, Н. І. Клименко, О. В. Ковальова, О. М. Клюєв, В. О. Комаха, В. В. Контимирова, О. А. Купрієвич, А. М. Куліш, О. В. Линник, А. І. Лозовий, О. А. Лопата, О. В. Мануленко, П. В. Мельник, О. М. Моїсеєв, О. М. Музичук, М. М. Надіжко, Н. В. Нестор, Л. В. Омельчук, О. Ю. Паладійчук, В. В. Пахомов, О. М. Рєзнік, М. В. Романюк, М. Я. Сегай, В. Л. Синчук, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Г. О. Стрілець, В. І. Теремецький, Ю. О. Ткаченко, В. В. Федчишина, І. Я. Фрідман, В. В. Чумак, В. В. Хоша, В. С. Шестак та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових розробок, низка проблемних аспектів вказаного питання все ще залишається малодослідженою. Зокрема, це стосується

проблематики адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. Вчені, якщо і приділяли увагу цьому питанню, то виключно поверхнево та в межах дотичних проблематик.

Таким чином, необхідність підвищення якості здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ, недостатня розробленість теоретичних положень щодо здійснення контролю у відповідному напрямку, а також недосконалість правового регулювання у цій сфері, обумовлюють актуальність представленої дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана відповідно до: «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; а також у межах науково-дослідних тем Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету «Удосконалення системи правоохоронних органів щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки України» (номер державної реєстрації 0116U006814), «Система критеріїв зовнішнього моніторингу діяльності єдиного правоохоронного органу у сфері забезпечення фінансової та економічної безпеки держави» (номер державної реєстрації 0118U003575).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових праць вчених, аналізу законодавства України, визначити сутність та розкрити особливості адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України, запропонувати відповідну концепцію, а також опрацювати пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно було вирішити такі основні завдання:

- встановити місце та значення судово-експертних установ в системі правоохоронної діяльності України;
- окреслити історичний розвиток системи контролю за діяльністю судово-експертних установ України;
- визначити поняття та виокремити особливості контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України;
- охарактеризувати правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України та встановити місце серед

них адміністративно-правового регулювання;

- виокремити систему та межі контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- виявити мету, завдання та принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- визначити систему суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та охарактеризувати особливості їх адміністративно-правового статусу;
- окреслити об'єкт та предмет контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- розкрити адміністративні форми та методи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- встановити поняття та виокремити види державного контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- виявити особливості відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- окреслити сутність самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- охарактеризувати громадський контроль за діяльністю судово-експертних установ;
- опрацювати участь міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права в процесі контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- узагальнити зарубіжний досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ та запропонувати можливості його використання в Україні;
- здійснити перегляд критеріїв оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ;
- виявити способи оптимізації системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та удосконалення їх взаємодії.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить сукупність загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Так, за допомогою логіко-семантичного та аналітичного методів було: з'ясовано місце та значення судово-експертних установ в системі правоохоронної діяльності України (підрозділ 1.1); визначено поняття та виокремлено особливості контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України (підрозділ 1.3); встановлено поняття та виокремлено види державного контролю за діяльністю судово-експертних

установ (підрозділ 3.1); виявлено особливості відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 3.2). Історико-правовий метод було використано для того, щоб окреслити історичний розвиток системи контролю за діяльністю судово-експертних установ України (підрозділ 1.2.). Метод документального аналізу було використано щоб: охарактеризувати правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України та встановити місце серед них адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.4); виокремити систему та межі контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 2.1); окреслити самоврядний контроль за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 3.3); охарактеризувати громадський контроль за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 3.4). Структурно-функціональний метод та метод класифікації було використано для того, щоб: виявити мету, завдання та принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 2.2); класифікувати суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та охарактеризувати особливості їх адміністративно-правового статусу (підрозділ 2.3); окреслити об'єкт та предмет контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 2.4); розкрити адміністративні форми та методи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 2.4). Узагальнити зарубіжний досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ та запропонувати можливості його використання в Україні (підрозділ 4.1), а також опрацювати участь міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права в процесі контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 3.5). Методи моделювання та прогнозування було використано для того, щоб здійснити перегляд критеріїв оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ (підрозділ 4.2) та виявити способи оптимізації системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та удосконалення їх взаємодії (підрозділ 4.3). В роботі було використано низку інших сучасних методів наукового пізнання, використання яких дозволило комплексно підійти до розв'язання вказаних завдань.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання роботи склали праці фахівців із галузі адміністративного права. Окрім того, було використано напрацювання фахівців із: теорії управління, теорії держави і права, кримінального права, психології, філософії, соціології, криміналістики а також інших галузевих наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативну основу дисертації становлять нормативно-правові акти різної юридичної сили: від Конституції України до підзаконних нормативних актів. У ході дисертаційного дослідження було також використано законодавство деяких зарубіжних країн, досвід яких було розглянуто у контексті здійснення контролю за діяльністю

судово-експертних установ. Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять узагальнення практики діяльності судово-експертних установ та суб'єктів, що уповноважені здійснювати контроль за їх роботою, а також довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше, комплексно визначено сутність та розкрито особливості адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення адміністративного законодавства. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових концептуальних наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні наукові положення, які виносяться на захист:

вперше:

– виокремлено спеціальні властивості здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ, серед яких названо: по-перше, діяльність даних установ прямим чином пов'язана з відправленням правосуддя, а тому важливим суб'єктом контролю за їх функціонуванням є суд; по-друге, дані установи утворені та функціонують у системі декількох міністерств та центральних органів виконавчої влади, відповідно одним із головних суб'єктів контролю за законністю діяльності судово-експертних установ, залежно від організаційного підпорядкування, є відповідний центральний орган виконавчої влади; по-третє, вони є бюджетними юридичними особами, тобто діяльність даних установ має не лише науково-дослідний, але й інші аспекти, зокрема матеріально-фінансовий, що також є об'єктом контролю;

– обґрунтовано доцільність створення у владно-управлінській структурі державного апарату єдиного органу влади, на який варто покласти повноваження із формування та забезпечення державного регулювання судово-експертної діяльності в країні в цілому. Окрім того, зазначений орган має стати основним суб'єктом ліцензійно-кваліфікаційної діяльності, який буде в установленому порядку проводити ліцензування судово-експертних установ всіх рівнів та галузевої належності, слідкувати за виконанням ними в поточній діяльності вимог законодавства, перевіряти правильність роботи судових експертів, забезпечувати належний рівень їх кваліфікації;

– виокремлено ключові ознаки самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ, до яких віднесено: особливий суб'єкт його здійснення – органи місцевого самоврядування; мета здійснення – забезпечення дотримання прав та законних інтересів відповідних територіальних громад в діяльності судово-експертних

установ; самоврядний контроль, спрямований на дотримання земельного, фінансового та іншого законодавства в частині забезпечення права комунальної власності, публічних фінансових та інших інтересів територіальної громади, інтереси якої представляють відповідні органи місцевого самоврядування;

– відмічено, що подальший розвиток міжнародного контролю за діяльністю судово-експертних установ має бути спрямований на підвищення якості судових експертиз, а також збільшення довіри до діяльності судово-експертних установ України та відповідно забезпечення міжнародного визнання їх експертних висновків, останнє, в свою чергу, вбачається можливим досягти через здійснення таких заходів: 1) вступу судово-експертних установ до Європейської мережі судово-експертних установ – ENFSI; 2) прийняття участі у міжнародних програмах підвищення кваліфікації судових експертів; 3) подальша робота з акредитації лабораторій судово-експертних установ не лише МВС та Міністерства юстиції, але й інших; 4) оцінювання придатності (валідація) методик експертних досліджень, приведення їх до міжнародних стандартів і методики експертних досліджень тощо;

– *удосконалено:*

– характеристику спеціальних принципів здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ, до яких віднесено: принцип об'єктивності – контрольні процедури в будь-якому разі повинні спрямовуватись на оцінку відхилень від визначених законодавством параметрів без врахування якихось інших чинників; принцип комплексності – контроль має забезпечувати всебічну оцінку відповідного об'єкту та спрямовуватись не тільки на пошук порушень в його діяльності, але й визначення шляхів їх виправлення; принцип раптовості – контроль за діяльністю судово-експертних установ повинен відбуватись раптово, що має на меті забезпечення дослідження роботи органу при нормальних, «поточних» умовах його діяльності;

– перелік адміністративно-правих форм здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ, який доцільно закріпити у проєкті Закону України «Про судово-експертну діяльність», до яких, в свою чергу, віднесено: регулятивно-координаційну, експертно-кваліфікаційну та рекомендаційну форми;

– науковий підхід до визначення мети та завдань контролю за діяльністю судово-експертних установ, до яких віднесено: проведення комплексних, систематичних перевірок роботи судово-експертних установ; виявлення порушень в роботі судово-експертних установ, а також встановлення осіб, які допустили подібні порушення або причетні до їх виникнення; забезпечення притягнення до юридичної відповідальності винних осіб, які порушують нормальний, законний

режим діяльності судово-експертних установ; встановлення причин допущених порушень в діяльності судово-експертних установ; формування та надання пропозицій щодо удосконалення відповідних аспектів діяльності судово-експертних установ;

– поняття системи контролю за діяльністю судово-експертних установ, а також виокремлено її ключові елементи, серед яких: мета, завдання та функції контролю; суб'єкти здійснення контролю; об'єкт та предмет контролю; форми та методи здійснення контролю;

– обґрунтування наукової думки стосовно необхідності прийняття Закону України «Про громадський контроль», який стане правовою основою закріплення загальних положень громадського контролю, його поняття, суб'єктів, їх прав та обов'язків, гарантій діяльності та інших засад, окрім того, такий закон має стати основою для подальшої специфікації громадського контролю в різноманітних формах публічної діяльності, зокрема й щодо діяльності судово-експертних установ;

– перелік ключових критеріїв, за якими слід оцінювати ефективність здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ, серед яких названо: 1) функціонально-цільовий; 2) організаційний; 3) правовий; 4) економічний; 5) суспільний;

дістало подальшого розвитку:

– теоретичне обґрунтування місця судово-експертних установ у правоохоронній діяльності, специфіка якого полягає у тому, що вони не наділені колом владних повноважень, однак при цьому від їх роботи напряму залежить рівень законності функціонування інших правоохоронних органів країни, а також справедливість та неупередженість здійснення правосуддя у державі в цілому;

– розуміння того, що для створення дійсно ефективного механізму відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ доцільно чітко визначити: які саме функції має виконувати відомчий контроль, які результати слід очікувати від його проведення, яким чином здійснюється взаємодія і координація діяльності щодо забезпечення відомчого контролю з контрольною діяльністю інших державних органів, які здійснюють зовнішній контроль;

– теоретичний підхід щодо розуміння об'єкту контролю за діяльністю судово-експертних установ, яким є сукупність суспільних відносин, що виникають в процесі реалізації уповноваженими органами державної влади та їх посадових осіб, інструментів та засобів, спрямованих на перевірку законності діяльності досліджуваних у роботі установ;

– твердження про те, що ключове місце в системі правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ

Україні належить нормам адміністративного права, адже саме за їх допомогою: закріплюється правовий статус суб'єктів контролю; визначаються процедурні аспекти контрольної діяльності, останні, в свою чергу, є актом реалізації спеціальних владних повноважень; визначаються форми, методи та інструменти здійснення контролю у відповідній сфері;

– розуміння того, що державний контроль за діяльністю судово-експертних установ здійснюється з метою попередження порушень, їх припинення, відновлення порушених вимог щодо проведення відповідних судових експертиз, захист прав суб'єктів, в інтересах яких здійснюється провадження експертної діяльності, та притягнення винних у правопорушеннях осіб до відповідних різновидів юридичної відповідальності;

– обґрунтування доцільності переведення усіх судово-експертних установ, що перебувають у віданні правоохоронних органів, у підпорядкування Міністерству юстиції України, що дозволить покращити механізм контролю за діяльністю зазначених установ, так і з позиції забезпечення об'єктивності, неупередженості та незалежності правосуддя.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – як основа для подальших досліджень проблем здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 12 квітня 2020 р.*);

– правотворчості – в ході уточнення та доповнення чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також під час розроблення проектів відповідних нормативно-правових актів, що буде сприяти поліпшенню контролю за діяльністю судово-експертних установ України (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічної політики і соціальних наук від 14 квітня 2020 р.*);

– правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ України;

– освітньому процесі – під час підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Сумському державному університеті (*акт впровадження Сумського державного університету від 13 квітня 2020 р.*)

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема:

«Експертне забезпечення розслідування окремих видів злочину» (м. Київ, 31 березня 2011 р.); «Организационно-методические и правовые вопросы экспертной деятельности» (г. Минск, 23–24 октября 2014 г.); «Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы» (г. Алматы, 6 ноября 2014 г.); «Безпека руху і наукові засади експертних досліджень транспортних пригод та інженерних споруд» (м. Львів, 09–11 вересня 2015 р.); «Досудове розслідування в Україні: сучасний стан та шляхи підвищення» (м. Луганськ, 29 травня 2015 р.); «Применение современных научных методов и технологий в области экспертизы» (г. Ереван, 16–17 июня 2015 г.); «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 19–20 серпня 2016 р.); «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 28–29 жовтня 2016 р.); «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 9 грудня 2016 р.); «Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової систем» (м. Дніпро, 31 березня – 1 квітня 2017 р.); «Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.); «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.); «Актуальні питання судової експертизи та криміналістики» (м. Харків, 7-8 листопада 2017 р.); «Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы» (г. Актобе, 13 декабря 2017 г.); «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (м. Київ, 27 лютого 2018 р.); «Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (м. Київ, 11–12 травня 2018 р.); «Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Харків, 26 жовтня 2018 р.); «Концепція акредитації у сфері судово-експертної діяльності» (м. Харків, 2 березня 2018 р.); «Стандарты обеспечения правосудия» (г. Кишинев, 13 апреля 2018 г.); «Актуальні питання стандартизації та акредитації трасологічних досліджень та досліджень зброї» (м. Київ, 12 січня 2018 р.); «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 18–19 січня 2019 р.); «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 5 листопада 2019 р.); «Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення» (м. Харків, 21 лютого 2020 р.); «Актуальні питання функціонування системи кримінальної юстиції України» (м. Харків, 16 травня 2020 р.).

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень науки адміністративного права. Всі сформульовані в ньому висновки, пропозиції

та рекомендації обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. У співавторстві опубліковано: Рувін О. Г. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку та підвищення ефективності судових експертиз: навчально-методичний посібник / ДЮІ МВС України, КНДІСЕ. Донецьк, 2012. 234 с. (дисертантом охарактеризовано перспективи розвитку та підвищення ефективності судових експертиз (обсяг – 1,4 д.а.)); Славетні сторінки історії, 1913–2013: до 100-літнього ювілею Київського НДІ судових експертиз / О. Г. Рувін, Т. Д. Голікова, В. В. Федчишина; КНДІСЕ. Київ: б. в., 2013. 285 с. (дисертантом розкрито історичні витоки проведення судових експертиз (обсяг – 0,8 д.а.)); Участь спеціаліста в огляді місця події: практичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. О. Г. Рувіна, Б. Б. Теплицького, С. С. Чернявського; ГСУ Національної поліції України, Національна академія внутрішніх справ, КНДІСЕ. Харків: Фоліо, 2018. 127 с. (дисертантом узагальнено правовий статус спеціаліста (обсяг – 1,1 д.а.)); Рувін О.Г. Військова експертиза // Судові експертизи в процесуальному праві України: навчальний посібник / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. С. 358–359. (дисертантом проаналізовано правові засади здійснення військових експертиз (у співав.); Рувін О.Г. Розробка експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням міжнародних стандартів, систем управління якістю, адаптованих в Україні): методичні рекомендації / КНДІСЕ та ін.; О. Г. Рувін (голова авт. колективу), А. О. Полтавський, М. Є. Бондар, Т. В. Будко та ін. Київ, 2015. 76 с. (дисертантом охарактеризовано зміст та структуру експертних методик (обсяг – 0,6 д.а.)); Рувін О. Г., Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Бондар М. Є. Експертна методика як вид видання, його зміст та структура у світлі міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2012. Вип. 57. С. 3–9 (дисертантом розкрито зміст експертної методики (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Полтавський А. О., Гамов В. В., Назаров Д. Ю., Лінючев Г. В., Посільський О. О. До питання щодо структури та змісту експертної методики з урахуванням вимог стандартів управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 1. С. 97–116 (дисертантом узагальнено теоретичні підходи до розуміння змісту експертної методики (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г. Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Рудницька Я. Р. Поняття експертної методики як документа, його структура з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 1. С. 124–130 (дисертантом охарактеризовано міжнародні стандарти систем управління якістю експертної методики (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Полтавський А. О.,

Назаров В. В., Гамов Д. Ю., Лінючев Г. В., Посільський О. О. Структура та зміст експертних методик. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 2. С. 150–167 (дисертантом виокремлено структуру експертних методик (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Полтавський А. О., Молибога М. П. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень крізь призму вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні (на прикладі трасологічних експертиз). *Криміналістика і судова експертиза*. 2015. Вип. 60. С. 94–105 (дисертантом обґрунтована актуальність теми дослідження (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Полтавський А. О., Ірхін Ю. Б., Ованнісян А. Л., Шимановський С. О. Кодекс поведінки судових експертів України як одна із умов членства ENFSI. *Криміналістика і судова експертиза*. 2016. Вип. 61. С. 32–43 (дисертантом сформульовано висновки (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Полтавський А. О. Стандартизація техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні: праксеологічний аспект. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 51–61 (дисертантом окреслено особливості стандартизації техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Средній О. П. Щодо оцінки управлінських рішень посадових осіб (керівників, командувачів, командирів, начальників) пов'язаних з рівнем обороноздатності держави. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 829–836 (дисертантом проаналізовано теоретичні підходи до розуміння управлінських рішень посадових осіб (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Средній О. П. Невідповідність змісту заходів реформування (розформування, переформування, скорочення чисельності) органів військового управління, військових частин, закладів (установ) родів військ, спеціальних військ та служб збройних сил України протягом 1991–2014 років реальним потребам збройних сил України для забезпечення їх спроможності виконати завдання за призначенням. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 685–696 (дисертантом сформульовано актуальність окресленої проблематики (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Матвєїв В. В. Експертне дослідження з визначення ринкової вартості судноплавних засобів та їх складових. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 585–593 (дисертантом сформульовано основні терміни, які використовувались у статті (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувін О. Г., Полтавський А. О. Шляхи вирішення проблем стандартизації експертних методик з урахуванням міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні // Експертне забезпечення розслідування окремих видів злочину: матеріали науково-практичної конференції

(м. Київ, 31 березня 2011 р.). Київ, 2011. С. 182–184 (дисертантом охарактеризовано проблеми стандартизації експертних методик з урахуванням міжнародних стандартів управління якістю (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувин А. Г., Полтавський А. А. К вопросу о понятии экспертной методики, ее содержании и структуре в свете требований международных стандартов систем управления качеством // Организационно-методические и правовые вопросы экспертной деятельности: тезисы докладов Международной научно-практической конференции (г. Минск, 23–24 октября, 2014). Минск, 2014. С. 38–42 (дисертантом визначено поняття експертної методики (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувин А. Г., Полтавський А. А. К вопросу унификации процесса репрезентации экспертных методик в свете требований международных стандартов систем управления качеством // Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе. Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы: материалы Международной научно-практической конференции (г. Алматы, 6 ноября 2014 г.). Астана, 2014. С. 255–257 (дисертантом сформульовано висновки (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувин О. Г., Полтавський А. О. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень скрізь призму вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні // Безпека руху і наукові засади експертних досліджень транспортних пригод та інженерних споруд: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції ім. д-ра техн. наук Е. М. Сокола (м. Львів, 09–11 вересня 2015 р.). Львів, 2015. С. 21–23 (дисертантом розкрито зміст методичного забезпечення експертних досліджень (обсяг – 0,1 д.а.)); Рувин А. Г., Полтавський А. А. Некоторые аспекты международной стандартизации технико-криминалистического и судебно-экспертного обеспечения правосудия // Восток–Запад: партнерство в судебной экспертизе. Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы: материалы Международной научно-практической конференции (г. Актобе, 13 дек. 2017 г.). Актобе, 2017. С. 226–231 (дисертантом проаналізовано міжнародні стандарти забезпечення правосуддя (обсяг – 0,1 д.а.)).

У дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувались.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в одноосібній монографії, в 4-х посібниках, 26-ти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, 6-ти статтях у зарубіжних періодичних наукових виданнях та тезах наукових повідомлень на 24-х науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на 17 підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 410 сторінок. Список використаних джерел містить 510 найменувань і займає 53 сторінки, додатки розміщено на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується вибір теми дисертації та її актуальність, визначається її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, окреслюються мета і задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкривається наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані щодо апробації результатів дослідження та публікацій.

Розділ 1. «Методологічні засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Місце та значення судово-експертних установ в системі правоохоронної діяльності України»* охарактеризовано сутність та зміст правоохоронної функції держави. Систематизовано наукові підходи до розуміння поняття та ключових особливостей правоохоронної функції, правоохоронної діяльності та правоохоронної системи. Встановлено, що поняття правоохоронної системи є ширшим за поняття системи правоохоронних органів, оскільки зміст останнього стосується лише організаційно-інституційного аспекту. У той час як правоохоронна система в якості своїх складових має і нормативно-правовий, і функціональний, і організаційно-інституційний й інші елементи. Наголошено, що правоохоронна діяльність являє собою функціональну складову правоохоронної системи, тобто саме вона уособлює ту роботу із вироблення та (або) реалізації відповідних правоохоронних заходів, що проводять суб'єкти правоохоронної діяльності задля реалізації суспільної місії даної системи.

Охарактеризовано поняття та призначення експертизи в цілому та судової експертизи зокрема, проаналізовано чинні нормативно-правові акти, а також деякі законопроекти з питань експертної діяльності на предмет закріплення у них таких понять як «експертиза», «судова експертиза», «судово-експертна установа».

З'ясовано місце судово-експертних установ у системі правоохоронної діяльності та розкрито їх правовий статус. Визначено мету та завдання діяльності судово-експертних установ. Наголошено, що судово-експертні установи не наділені владними повноваженнями

щодо здійснення правоохоронної діяльності і не реалізують управлінського впливу на відносини і процеси, що відбуваються в ході даної діяльності, однак виконують надзвичайно важливу забезпечувальну та допоміжну роботу у системі правоохоронної діяльності.

У підрозділі 1.2. *«Історичний розвиток системи контролю за діяльністю судово-експертних установ України»* зазначається, що дослідження генезису системи контролю за діяльністю судово-експертних установ України дозволяє з'ясувати за яких умов відбувалися формування, становлення та розвиток даного контролю, які проблеми та перешкоди виникали на цьому шляху, і якими факторами вони були обумовлені, які організаційно-правові заходи і кроки сприяли розвитку контролю, а які негативним чином позначилися на ньому.

Окрема увага зосереджена на історико-правових та організаційно-управлінських аспектах становлення та розвитку судово-експертної діяльності й механізму контролю за організацією і функціонуванням судово-експертних установ в Україні у радянський період. Зазначається, що спочатку судові установи функціонували переважно у складі системи органів юстиції, однак після встановлення радянського режиму судово-експертна діяльність почала впроваджуватися й у інші відомства, зокрема у систему органів внутрішніх справ та органів прокуратури. Акцентовано увагу, що контролюючі функції судово-експертної діяльності, як і раніше, у значній мірі зберігалися за Міністерством юстиції (тоді НКЮ), а нагляд за їх роботою проводився органами прокурори, які до липня 1936 р. також входили до складу зазначеного міністерства.

У підрозділі 1.3. *«Поняття та особливості контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України»* досліджено соціальну сутність контролю, з'ясовано його зміст та призначення як неодмінного аспекту здійснення публічного управління. Проведено вивчення наукових підходів до розуміння сутнісного змісту законності та важливості її забезпечення. Встановлено, що контроль за дотриманням режиму законності – це перевірка відповідності поведінки чи діяльності суб'єктів, встановленому у державі чинними законодавчими актами порядку. Тобто контроль, як елемент державного управління, являє собою, перш за все, засіб протидії правопорушенням.

Визначено поняття «контроль за діяльністю судово-експертних установ України» як важливий засіб управління, сутністю якого є здійснення уповноваженими суб'єктами перевірки відповідності організації та функціонування даних установ чинним законодавчим вимогам, виявлення у їх діяльності проблем та недоліків, прямих

порушень норм матеріального та (або) процесуального законодавства, забезпечення відповідного реагування на ці проблеми та правопорушення задля їх своєчасного усунення, притягнення до відповідальності винних у їх вчинення осіб, відновлення порушеного становища, усунення причин та факторів, що сприяли їх появі, зміцнення дисципліни та правового порядку у сфері судово-експертної діяльності.

Виокремлено та охарактеризовано основні особливості контролю за законністю діяльності судово-експертних установ України. Зокрема, звернено увагу на те, що дані установи утворені та функціонують у системі декількох міністерств та центральних органів виконавчої влади, а відтак, одним із головних суб'єктів контролю за законністю діяльності судово-експертних установ, залежно від організаційного підпорядкування, є відповідний центральний орган виконавчої влади. Наголошено, що відсутність у чинному законі «Про судову експертизу» положень з питань контролю за діяльністю судово-експертних установ, а також різне відомче підпорядкування останніх, обумовлюють той факт, що законодавчі засади контролю за ними визначаються переважно на підзаконному рівні відповідними відомчими нормативно-правовими актами. Акцентовано увагу на особливій ролі судів як суб'єктів контролю за вказаними установами.

У підрозділі 1.4. «Правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України та місце серед них адміністративно-правового регулювання» зазначається, що нормативно-правові засади являють собою сукупність норм чинного законодавства, на підставі яких здійснюється та чи інша діяльність, в тому числі контроль за діяльністю судово-експертних установ України. Наявність змістовної та чіткої нормативно-правової основи є важливою гарантією належної практичної реалізації принципів верховенства права та законності у відповідній сфері.

Досліджено коло та зміст нормативно-правових актів, положення яких визначають матеріально-правові та процедурно-процесуальні питання здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. Наголошено, що ключове місце серед даних засад належить адміністративно-правовому регулюванню. З'ясовано сутність та призначення адміністративно-правового регулювання контролю за діяльністю судово-експертних установ. Визначені характерні властивості адміністративно-правового регулювання контролю за діяльністю судово-експертних установ, що обумовлюють його окрему роль у визначенні нормативно-правових засад контролю за діяльністю судово-експертних установ.

Розділ 2. «Зміст контролю за діяльністю судово-експертних

установ та адміністративно-правовий механізм його забезпечення» складається із п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Система та межі контролю за діяльністю судово-експертних установ» розглянуто поняття системи у його філософському сенсі. Визначено, що система контролю за діяльністю судово-експертних установ являє собою структуровану сукупність незалежних, однак тісно взаємодіючих між собою елементів, які забезпечують ефективність та законність функціонування контрольної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері. До ключових структурних елементів даної системи віднесено: мету і завдання контролю; об'єкт та предмет контролю; систему суб'єктів контрольної діяльності; механізм реалізації контролю.

Підкреслюється, що важливість визначення меж контролю за діяльністю судово-експертних установ обумовлена тим, що вони (дані межі) показують широту та зміст інструментів, що використовуються для регулювання суспільних відносин, які виникають в межах контролю. Досліджено наукові позиції з приводу меж правового регулювання та меж державного контролю. Зазначається, що межі контролю за діяльністю судово-експертних установ прямо залежать від суб'єктів застосування контролю та покладених на них законодавством контрольних повноважень. В цьому аспекті запропоновано таку формулу: чим більший юридичний інструментарій впливу можуть застосовувати суб'єкти владних повноважень, тим ширшим є контроль. Крім того, межі контролю за діяльністю вказаних установ визначаються ієрархічною підпорядкованістю останніх, наявністю між ними та іншими органами влади управлінських зв'язків, які передбачають сувору регламентацію роботи експертних організацій, їх підпорядкованість владній волі інших адміністративних структур.

У підрозділі 2.2. «Мета, завдання та принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ» підкреслюється, що для того, щоб зрозуміти сутність явища контролю, його призначення, а також ключові аспекти реалізації, важливим є вивчення мети, завдань та принципів здійснення такої діяльності. З'ясовано сутність понять «мета» та «завдання». Встановлено взаємозв'язок та співвідношення мети та завдань контролю за діяльністю судово-експертних установ. Проаналізовані наукові позиції з приводу цілей та завдань контролю як засобу управління. Визначено, що метою контролю за діяльністю судово-експертних установ є оцінка їх роботи щодо її відповідності вимогам нормативно-правових актів в сфері судової експертизи, а також забезпечення правильності такої діяльності.

Наголошено, що на шляху до реалізації (досягнення) даної мети, виконується ряд завдань, а саме: проведення комплексних,

систематичних перевірок роботи судово-експертних установ; виявлення порушень в роботі судово-експертних установ, а також встановлення осіб, які допустили подібні порушення або причетні до їх виникнення; забезпечення притягнення до юридичної відповідальності винних осіб, які порушують нормальний, законний режим діяльності судово-експертних установ; встановлення причин допущених порушень в діяльності судово-експертних установ; та ін.

Розкрито зміст понять «принцип», «принцип права», «принцип контролю». Спираючись на аналіз думок науковців, принципи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ визначено як сукупність основоположних начал, імперативних, вихідних, абстрактних ідей, вимог, які прямо чи опосередковано визначені у відповідних нормативно-правових актах, які встановлюють межі та вектор правового регулювання суспільних відносин, котрі виникають в сфері контролю за діяльністю судово-експертних установ. Виокремлені та охарактеризовані особливості даних принципів. До кола спеціальних принципів досліджуваного контролю віднесено: принцип об'єктивності; принцип комплексності; принцип раптовості. Охарактеризовано зміст зазначених принципів.

У підрозділі 2.3. «Система суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та особливості їх адміністративно-правового статусу» з'ясовано поняття суб'єкта контролю. Розкрито сутнісний зміст та характерні ознаки системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ. Проаналізовано чинне законодавство з метою з'ясування нормативно-правових засад організації та функціонування системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ, а також задля визначення особливостей їх адміністративно-правового статусу. Зазначається, що адміністративно-правовий статус суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ – це система законодавчо визначених повноважень, які надані органам державної влади та їх посадовим особам задля здійснення якісної та ефективної діяльності у відповідному напрямку. Встановлено, що на сьогодні систему суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ становлять: 1) Кабінет Міністрів України, який є центральним суб'єктом контролю за діяльністю судово-експертних установ. Він здійснює регуляторно-управлінський вплив на центральні органи виконавчої влади, в межах яких судово-експертні установи функціонують; 2) суб'єкти відомчого контролю – міністерства (МВС, Мін'юст та МОЗ), Державна прикордонна служба України та Служба безпеки України (зазначені суб'єкти контролюють діяльність судово-експертних установ, що організаційно підпорядковані їм шляхом: визначення їх юридичного

статусу через затвердження статутів, положень та інших організаційно-розпорядчих документів в яких викладено функції, встановлено структурні особливості, права та обов'язки експертів тощо; забезпечення обліку та оновлення інформації про право судових експертів на проведення експертних досліджень); 3) суб'єкти експертно-кваліфікаційного забезпечення – експертно кваліфікаційні комісії, які займаються атестацією судових експертів, перевіркою їх кваліфікаційної відповідності, за наслідком якої можуть прийняти рішення про анулювання їх права на проведення експертних досліджень.

Акцентовано увагу на доцільності створення у владно-управлінській структурі державного апарату єдиного органу, на який варто покласти повноваження із формування та забезпечення державного регулювання судово-експертної діяльності в країні в цілому.

У підрозділі 2.4. «Об'єкт та предмет контролю за діяльністю судово-експертних установ» досліджено сутнісний зміст та співвідношення понять «об'єкт» та «предмет». Звернено увагу на наукові підходи до тлумачення таких категорій як об'єкт та предмет правового регулювання, об'єкт права. Висвітлено існуючі у доктринальній та навчальній літературі підходи до розуміння об'єкта та предмета контролю. Визначено, що об'єктом контролю за діяльністю судово-експертних установ є сукупність суспільних відносин, які виникають в процесі реалізації уповноваженими органами державної влади та їх посадових осіб, інструментів та засобів, спрямованих на перевірку законності діяльності досліджуваних у роботі установ.

Відмічається, що у сфері діяльності судово-експертних установ виникають різноманітні за своєю сутністю та змістом правові відносини. Їх виникнення пов'язано не тільки із функціонуванням експертних організацій в цілому, як самостійної юридичної особи, наприклад, при взаємодії з центральними органами виконавчої влади, до яких вони відносяться, судовими та правоохоронними органами, громадськістю і таке інше, але й окремих експертів, при виконанні ними дослідницьких функцій, зокрема при реалізації процесуальних повноважень в межах відповідного типу судочинства. Іншими словами, функціонування судово-експертних установ є юридичним фактом, який веде до виникнення комплексу правових відносин, що характеризують процесуальну, адміністративну та фінансово-господарську сторони зазначених установ. Саме ці відносини і становлять об'єкт контролю, який забезпечує їх нормальний юридичний стан, в межах якого діяльність судово-експертних установ не порушує норми законодавства та чийсь права і законні інтереси. Відповідно предмет контролю за

діяльністю судово-експертних установ розтлумачено як конкретний напрямок функціонування судово-експертних установ, на який спрямовано контрольну діяльність уповноважених суб'єктів.

У підрозділі 2.5. «Адміністративні форми та методи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ» досліджено сутність понять «форма» та «форма діяльності». Окрема увага приділена застосуванню поняття «форма» у сфері права та державного управління, зокрема у розрізі таких понятійно-термінологічних конструкцій як «форма права», «форма правового регулювання», «управлінська форма» тощо. Проаналізовані наукові підходи до тлумачення змісту та різновиду форм контролю.

Адміністративні форми здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ визначено як зовнішній практичний вираз діяльності уповноважених органів держави та їх посадових осіб. Наголошено, що саме форми вказують на конкретні дії, що вчиняються контролюючими суб'єктами задля досягнення кінцевої мети контролю за діяльністю судово-експертних установ.

На підставі аналізу чинного законодавства, на положеннях якого базується контроль за діяльністю судово-експертних установ, враховуючи його завдання, мету, а також об'єктивну направленість, до ключових форм досліджуваної контрольної діяльності віднесено: регулятивно-координаційну форму – це сукупність законодавчо визначених дій, направлених на формування державної політики, спрямованої на забезпечення функціонування судово-експертної діяльності взагалі, а також забезпечення контролю за якістю її реалізації всіма уповноваженими на це суб'єктами; експертно-кваліфікаційну діяльність – в межах якої уповноважені суб'єкти контролю за діяльністю судово-експертних установ реалізують діяльність із забезпечення належного рівня знань та навичок судових експертів, його відповідності кваліфікаційним вимогам тощо; рекомендаційну форму, що передбачає реалізацію інструментів та засобів, спрямованих на удосконалення судово-експертної діяльності, підвищення її ефективності та результативності, створення методичних рекомендацій для судових експертів тощо; відомчий контроль, тобто поточна контрольна діяльність за законністю роботи судово-експертних установ та використанням бюджетних коштів суб'єктами, яким відповідна судово-експертна установа підпорядковується організаційно.

Під методами контролю за діяльністю судово-експертних установ запропоновано розуміти сукупність закріплених в нормах адміністративного права заходів, засобів та способів впливу на суспільні відносини, що використовуються спеціально уповноваженими контролюючими суб'єктами в процесі реалізації відповідної діяльності.

Окреслено ключові ознаки даних методів. До кола основних адміністративних методів контролю за діяльністю судово-експертних установ віднесено: атестацію, метод рекомендації; проведення нарад керівництва; управлінський метод. Охарактеризовано призначення та зміст цих методів.

Розділ 3. «Види контролю за діяльністю судово-експертних установ» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Поняття та види державного контролю за діяльністю судово-експертних установ» проаналізовано викладені у доктринальній та навчальній літературі наукові підходи до розуміння сутності та характерних ознак державного контролю. Охарактеризовано зміст чинних нормативно-правових актів та існуючих законопроектів з питань судово-експертної діяльності, у яких закріплено поняття та зміст державного контролю за діяльністю судово-експертних установ. Встановлено, що державний контроль здебільшого розглядається, як функція органів державної влади, що проявляється у певних формах їх діяльності, насамперед моніторингу, перевірок з метою забезпечення відповідності встановленим у нормативно-правових актах вимог до певного виду діяльності, виявлення порушень у відповідній сфері та вжиття заходів щодо їх припинення, а також притягнення винних до відповідальності.

Значається, що державний контроль за діяльністю судово-експертних установ являє собою регламентовану правовими нормами діяльність владних суб'єктів, яка спрямована на забезпечення дотримання вимог законодавства щодо суб'єктів, порядку, засобів, способів, умов провадження судово-експертної діяльності, а також належної фіксації її результатів. До основних видів державного контролю за діяльністю судово-експертних установ віднесено: а) залежно від суб'єктів здійснення: 1) загально-правовий контроль; 2) спеціалізований контроль; 3) відомчий контроль; б) залежно від підстав здійснення перевірочних заходів: плановий та позаплановий; в) за етапами забезпечення діяльності судово-експертних установ в процесі здійснення державного контролю: 1) попередньо-забезпечувальний контроль, спрямований на кадрове та методичне забезпечення судово-експертної діяльності; 2) супроводжувальний контроль, який проявляється у здійсненні планових перевірок діяльності судових експертів; 3) реакційний контроль, який проявляється у позапланових перевірках як реакції на інформацію про невиконання чи неналежне виконання судовими експертами встановлених законодавством вимог, а також наслідках таких перевірок, як реакції на виявлені правопорушення; г) за спрямованістю державного контролю: фінансовий, організаційний, методичний, документальний тощо.

У підрозділі 3.2. «Особливості відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ» з'ясовано сутність та призначення відомчого контролю як окремої форми контролю за діяльністю судово-експертних установ. Встановлено, що відомчий контроль як різновид державного внутрішнього контролю, здійснюється в межах певних міністерств або відомств з метою перевірки підлеглими виконання поставлених перед ними завдань. При цьому відомчий контроль слугує засобом стимулювання належної поведінки працівників відповідних інституцій. Відомчий контроль покликаний забезпечити протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам порушень принципів проведення експертної діяльності. Внутрішні загрози проявляються у протиправних та корупційних діях судових експертів, зловживанням наданими їм повноваженнями. Зовнішні загрози обумовлені протиправним впливом на судових експертів, спрямованих на примушення їх до неналежного виконання обов'язків.

Охарактеризовано особливості правової регламентації здійснення відомчого контролю за діяльністю відомчих судово-експертних установ. Встановлено, що відомчий контроль знаходить свій прояв у атестації, присвоєнні та позбавленні кваліфікаційних класів судових експертів відповідними експертними комісіями, що створюються міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, і до сфери управління яких належать державні судово-експертні установи. Акцентовано увагу на тому, що підстави для позбавлення кваліфікації судового експерта мають бути чітко сформульовані та не допускати застосування оціночних критеріїв. Зокрема, позбавлення кваліфікації судового експерта має бути можливим в разі надання особою недостовірних відомостей для отримання кваліфікації судового експерта, або вчинення експертом адміністративного корупційного правопорушення, або злочину, що підтверджено рішенням чи відповідно обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили. Приділена увага критеріям оцінки ефективності роботи відомчих судово-експертних установ, до яких віднесено: кількість скарг на дії/бездіяльність відповідних судових експертів; кількість оскаржень результатів відповідних судових експертиз; притягнення до дисциплінарної відповідальності судових експертів; тощо.

У підрозділі 3.3. «Самоврядний контроль за діяльністю судово-експертних установ» встановлено, що самоврядний контроль може розумітися як контроль, який здійснюють органи місцевого самоврядування. У такому сенсі самоврядний контроль знаходить свій прояв в реалізації контрольних повноважень органів місцевого самоврядування за діяльністю судово-експертних установ щодо перевірки її відповідності вимогам чинного законодавства в частині, що

стосується інтересів відповідних територіальних громад. А також самоврядний контроль може розумітися як внутрішньо-організаційний контроль, який здійснюється в організаціях (судово-експертних установах) самоврядовчими органами цих організацій. Такий самоврядний контроль здійснюється шляхом перевірки відповідності експертної діяльності встановленим законодавчим вимогам, сприяння підвищенню кваліфікації судових експертів, дотримання вимог професійної етики та трудової дисципліни та може супроводжуватися певним стимулюванням до підвищення якості експертної діяльності, у тому числі й на засадах добровільної сертифікації судових експертів.

Наголошено, що питання самоврядування судово-експертних установ недостатньо чітко визначені чинним законодавством, в основному вони регламентуються статутом тієї чи іншої судово-експертної установи. Відмічена відсутність типового Статуту судово-експертних установ, який би уніфіковано врегулював би питання як самоврядування, так і здійснення самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ. Досліджено врегулювання самоврядного контролю на прикладі Статутів окремих судово-експертних установ (як-то: Статут Хмельницького обласного бюро судово-медичної експертизи; Статут комунального закладу «Обласне бюро судово-медичної експертизи» Рівненської обласної ради; Статут Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса). Акцентовано увагу на діяльності Асоціації судових експертів України та Всеукраїнської громадської організації «Союз експертів України» як суб'єктах самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ.

Наголошено, що нагальним є вдосконалення нормативно-правового забезпечення самоврядування судово-експертних установ та їх діяльності, зокрема в сфері здійснення контролю. Вбачається, що доцільно закріпити на законодавчому рівні основоположні засади самоврядування судово-експертних установ, зокрема повноваження самоврядних органів у сфері здійснення контролю за організаційною, фінансовою, матеріально-технічною, кадрово-дисциплінарною та іншими сферами діяльності судово-експертних установ. Пропонується прийняти Положення про асоціації та інші об'єднання судових експертів та/або судово-експертних установ, в якому слід визначити повноваження даних суб'єктів в сфері професійної допомоги, контролю, добровільної сертифікації тощо.

У підрозділі 3.4. «Громадський контроль за діяльністю судово-експертних установ» такий контроль визначено як діяльність громадських організацій та інших представників суспільства, не об'єднаних у громадські організації, щодо взаємодії з органами

державної влади, органами місцевого самоврядування, судово-експертними установами та відповідними посадовими особами з приводу неухильного дотримання принципів законності, незалежності, об'єктивності і повноти експертного дослідження.

Проведено дослідження законодавчих засад здійснення громадського контролю в Україні. На підставі цього, а також, враховуючи відповідні наукові позиції, було визначено: основні риси громадського контролю за діяльністю судово-експертних установ, коло суб'єктів, принципи та форми його здійснення. Наголошено, що громадський контроль є одним із дієвих засобів забезпечення відкритості для суспільства діяльності державних інституцій. Незважаючи на те, що у ряді нормативно-правових актах безпосередньо вказується на громадський контроль, зазначено, що на сьогодні відсутнє чітке законодавче визначення поняття, а також форм здійснення такого виду контролю. До основних форм здійснення такого контролю віднесено: 1) ознайомлення з публічною інформацією; 2) громадська експертиза; 3) звернення; 4) проведення консультацій. Підкреслено, що, незважаючи на відсутність законодавчого визначення спеціальних форм контролю за діяльністю судово-експертних установ, доцільно наголосити, що названі форми мають не виключний характер, оскільки громадський контроль за діяльністю судово-експертних установ можна реалізовувати тими засобами, які не є забороненими законодавством.

Акцентовано увагу на необхідності збільшення участі громадськості у контролі за діяльністю судово-експертних установ, зокрема в частині забезпечення об'єктивності, неупередженості, безкорупційності та інших вимог законності діяльності судово-експертних установ, з урахуванням заборони втручання в провадження конкретних судових експертиз.

У підрозділі 3.5. «Участь міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права в процесі контролю за діяльністю судово-експертних установ» звернено увагу на те, що взаємодія з міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права в сфері контролю за діяльністю судово-експертних установ орієнтована на підвищення її якості. Проаналізовано чинне законодавство на предмет врегулювання ним засад міжнародного співробітництва з питань забезпечення судово-експертної діяльності.

Зазначається, що в світі існує достатньо велика кількість профільних міжнародних організацій, робота яких пов'язана з міжнародним співробітництвом в сфері діяльності судово-експертних установ, проведенням окремих різновидів експертних досліджень (Європейська мережа судово-експертних установ, Міжнародна асоціація по ідентифікації, Міжнародна рада фахівців з фотографування речових

доказів тощо). Наголошено, що діяльність даних міжнародних організацій пов'язана з реалізацією програм підвищення кваліфікації судових експертів, регулюванням та стандартизацією методик проведення експертних досліджень, наданням консультативної, методологічної допомоги, виданням наукових журналів, акредитацією експертних лабораторій, сертифікацією якості діяльності судово-експертних установ та окремих судових експертів та ін. Аргументовано, що участь вітчизняних судово-експертних установ у таких міжнародних організаціях є пріоритетним напрямком розвитку їх міжнародного співробітництва та важливим способом підвищення якості проведення експертиз. Одним із засобів і умов підвищення якості експертної діяльності є її відповідність міжнародним стандартам якості. Особливу увагу приділено ролі Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як суб'єкта міжнародного контролю за діяльністю судово-експертних установ.

Наголошено, що в межах міжнародної взаємодії з метою забезпечення належної якості діяльності судово-експертних установ, важливою є реалізація наступних заходів: 1) вступ судово-експертних установ до Європейської мережі судово-експертних установ – ENFSI; 2) прийняття участі у міжнародних програмах підвищення кваліфікації судових експертів; 3) подальша робота з акредитації лабораторій судово-експертних установ не лише МВС та Міністерства юстиції, але й інших інституцій; 4) оцінювання придатності (валідація) методик експертних досліджень, приведення їх до міжнародних стандартів і методики експертних досліджень тощо.

Розділ 4. «Напрямки удосконалення адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Зарубіжний досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ та можливості його використання в Україні» відмічається важливість проведення компаративістських досліджень, які дозволяють порівняти національну систему права із притаманними їй явищами та зарубіжні юридичні категорії, котрі можуть суттєво відрізнитись від аналогічних або схожих вітчизняних, але бути більш досконалішими з точки зору правового впливу на суспільні відносини та ефективності у забезпеченні соціального блага для кожної людини та громадянина. Встановлено, що в багатьох сучасних країнах світу сектор судово-експертної діяльності є більш досконалим, зокрема завдяки універсальним та функціональним системам контролю за роботою організацій, які представляють цей сектор.

Досліджено досвід США та Канади у організації і функціонуванні

системи контролю за діяльністю судово-експертних установ. Встановлено, що у даних країнах головними форматами контролю за досліджуваними установами є ліцензування діяльності судових експертів та проведення систематичних перевірок стану якості та ефективності їх роботи.

Проаналізовано досвід Європейського Союзу (далі – ЄС), держав-членів цієї міжнародної організації, а також інших держав Євросоюзу в галузі контролю за діяльністю судово-експертних установ. Зауважується на тому, що на території ЄС діяльність судово-експертних установ кожної держави-члена інтегрована у загальносоюзну систему управління сектором судової експертизи. Останній представлено Європейською організацією судової експертизи або скорочено ENFSI. Окрему увагу звернено на досвід Великобританії, Іспанії, Ісландії, Чехії у досліджуваній сфері.

Дослідження досвіду країн Європейського Союзу та Євросоюзу свідчить про одразу декілька підходів до забезпечення та організації контролю судово-експертних установ, а саме: а) міждержавна інтеграція в питанні організаційного та наукового забезпечення роботи судових експертів, що виражено в існуванні міжнародних організацій, які діють на «форумній» основі; б) підпорядкування експертних установ, як правило, якомусь одному органу державної влади. Такий підхід суттєво полегшує контроль за їх діяльністю, а також забезпечує його ефективність з точки зору можливості постійного оперативного моніторингу роботи судово-експертних установ, а також реагування на будь-які відхилення в цьому контексті; в) функціонування спеціальних реєстрів, що в окремих державах знаходяться у відкритому доступі. Дані реєстри забезпечують накопичення інформації про професійну придатність судового експерта та наявності в нього дозволу на здійснення судових досліджень в цілому.

Розглянуто досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ у країнах пострадянського простору. Зокрема, таких як Білорусь, Казахстан, Киргизстан. З'ясовано загальні та специфічні засади організації та функціонування механізму контролю за даними установами у цих державах. Встановлено, що у зазначених державах контроль за діяльністю судово-експертних установ забезпечується шляхом створення в цій сфері єдиного державного органу влади, який відповідає не просто за регулювання процесу функціонування експертних організацій, а забезпечує реалізацію політики в даному напрямку.

Спираючись на найбільш позитивні практики зарубіжних держав в цьому питанні, запропоновано пріоритетні кроки щодо удосконалення контролю за діяльністю судово-експертних установ в Україні.

У підрозділі 4.2. «Перегляд критеріїв оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ» з'ясовано поняття та ознаки оцінювання, його сутнісний зміст та призначення, задля чого проаналізовані відповідні наукові думки з цього приводу. Підкреслюється, що оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ дозволяє з'ясувати його реальну практичну користь та дієвість, визначити доцільність продовження даного контролю в існуючому вигляді, виокремити його позитивні риси та недоліки. А відтак, воно (тобто оцінювання) дає можливість отримати відповіді на те, наскільки результати зазначеного контролю відповідають його цілям і завданням, а також обсягу тих ресурсів, що витрачаються на його здійснення.

Розкрито дослідницькі точки зору з приводу основних критеріїв оцінювання контролю, як в цілому, так і окремих його різновидів. Пропонується з метою підвищення якості та ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ в якості основних критеріїв оцінювання даного контролю використовувати наступні: 1) функціонально-цільовий; 2) організаційний; 3) правовий; 4) економічний; 5) суспільний. Враховуючи положення чинного законодавства та існуючі науково-теоретичні підходи з приводу даного проблемного питання, охарактеризовано зміст та значення кожного із приведених критеріїв оцінювання. Так, функціонально-цільовий критерій оцінювання передбачає визначення відповідності цілей, напрямків, форм та методів контролю реально існуючому стану, проблемам діяльності судово-експертних установ. Оцінювання за організаційним критерієм, орієнтоване на визначення відповідності організаційно-управлінської структури суб'єкта (суб'єктів) контролю покладеним на нього (них) завданням щодо здійснення даного контролю даним критерієм, передбачає визначення дієвості та оптимальності побудови (організації) як системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ в цілому, так і внутрішньої організаційно-управлінської структури кожного із цих суб'єктів окремо. Використання правового критерію оцінювання передбачає визначення якості та дієвості контролю саме як засобу протидії правопорушенням у діяльності судово-експертних установ. Економічний критерій застосовується для з'ясування доцільності використання судово-експертними установами наданих їм матеріально-фінансових ресурсів. Важливість даного критерію обумовлена тим, що судово-експертні установи забезпечуються за рахунок бюджетних коштів. За сукупним критерієм з'ясовується суспільна думка з приводу досліджуваного контролю.

У підрозділі 4.3. «Оптимізація системи суб'єктів контролю за

діяльністю судово-експертних установ та удосконалення їх взаємодії» проаналізовано існуючі наукові думки і пропозиції щодо оптимізації управління системою судово-експертної діяльності в нашій державі. Зазначається, що оптимізація системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ являє собою систему заходів, спрямованих на удосконалення функціонування даної системи шляхом перегляду її структури та характеру взаємозв'язків, якими забезпечується її єдність та цілісність, з метою підвищення якості та ефективності виконання цією системою її завдань і функцій щодо зазначеного контролю. Наголошено, що необхідність оптимізації системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ обумовлена тим, що судово-експертні установи наразі діють у структурі декількох відомств, що не підпорядковуються один одному і їх взаємовідносини ґрунтуються на горизонтальних взаємозв'язках. Всередині кожного із них існує своя організаційно-управлінська структура. За існуючого підходу до організаційного підпорядкування судово-експертних установ відсутній, як такий, єдиний центр, відповідальний за контроль за всією системою даних установ, що ускладнює запровадження і єдиного механізму здійснення досліджуваного контролю.

На підставі аналізу положень чинного законодавства, а також, враховуючи відповідні наукові позиції щодо досліджуваного проблемного питання, з метою підвищення ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ, запропоновані наступні можливі шляхи оптимізації системи суб'єктів досліджуваного контролю:

- 1) перевести усі судово-експертні установи, що перебувають у віданні правоохоронних органів, у підпорядкування Міністерству юстиції України. Даний крок доцільний як з точки зору покращення механізму контролю за діяльністю зазначених установ, так і з позиції забезпечення об'єктивності, неупередженості та незалежності правосуддя;
- 2) створення єдиного міжвідомчого суб'єкта контролю за діяльністю усіх судово-експертних установ, який формуватиметься із представників органів держави, у віданні яких знаходяться відповідні судово-експертні установи. Даний шлях із оптимізації системи суб'єктів контролю, на нашу думку, є менш виправданим і більш складним у реалізації. Це обумовлено тим, що його формування навряд чи призведе до суттєвого зменшення витрат на утримання системи суб'єктів контролю, оскільки передбачає створення нової структури, яка також потребуватиме відповідного ресурсного забезпечення.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення

наукової проблеми – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України, що лягло в основу вироблення відповідної концепції, а також пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення законодавства у цій сфері. За результатами роботи напрацьовано низку науково-практичних висновків та рекомендацій. Серед яких такі:

1. Аргументовано, що судово-експертна установа – це юридична особа державної або недержавної форми власності, основною метою створення і функціонування якої є здійснення судово-експертної діяльності. Узагальнено, що судово-експертні установи хоча не наділені владними повноваженнями щодо здійснення правоохоронної функції і не реалізують управлінського впливу на відносини і процеси, що відбуваються в ході даної діяльності, втім виконують надзвичайно важливу забезпечувальну та допоміжну роботу у системі правоохоронної діяльності. Наголошено, що це не є свідченням другорядної ролі досліджуваних установ у зазначеній системі, а лише вказує на те, що їх внесок у правоохоронну діяльність відбувається через забезпечення необхідних умов для якісної та ефективної роботи судових і правоохоронних органів.

2. Доведено, що історичними етапами розвитку системи контролю за діяльністю судово-експертних установ України є:

– період існування Російської імперії. Саме в цей час починає формуватись законодавство у сфері експертної діяльності. Найбільшим досягненням вказаного періоду був Закон «Про заснування кабінетів науково-судової експертизи (КНСЕ) в містах Києві, Одесі та Москві» у 1913 році;

– часи, коли Україна входила до складу СРСР (1917–1991 рр.). Контролюючі функції за судово-експертною діяльністю у значній мірі зберігалися за Міністерством юстиції (тоді НКЮ), а нагляд за їх роботою проводився органами прокуратури, які до липня 1936 р. також входили до складу зазначеного міністерства;

– сучасний період (з 1991 р. по теперішній час). Характеризується прийняттям нових законодавчих актів з питань судової експертизи, що не призвело до спрощення і централізації системи судово-експертних установ у складі двох відомств Міністерства охорони здоров'я та Міністерства юстиції України. Були закладені організаційно-правові засади для діяльності таких установ у деяких інших органах із правоохоронними функціями. При цьому, як і у попередні роки, в державі відсутні чіткі організаційно-правові засади для створення єдиного механізму контролю за діяльністю даних установ

в державі.

3. Встановлено, що контроль за діяльністю судово-експертних установ України як важливий засіб управління являє собою здійснення уповноваженими суб'єктами перевірки відповідності організації та функціонування даних установ чинним законодавчим вимогам, виявлення у їх діяльності проблем та недоліків, прямих порушень норм матеріального та (або) процесуального законодавства, забезпечення відповідного реагування на ці проблеми та правопорушення задля їх своєчасного усунення, притягнення до відповідальності винних у їх вчинення осіб, відновлення порушеного становища, усунення причин та факторів, що сприяли їх появі, зміцнення дисципліни та правового порядку у сфері судово-експертної діяльності.

З'ясовано, що контролю за законністю діяльності судово-експертних установ України притаманні такі ознаки: а) має переважно державно-владний характер, тобто суб'єкти, які здійснюють контроль, наділені владними повноваженнями, що дають їм можливість певним чином втручатися у діяльність судово-експертних установ з метою її перевірки; б) здійснюється на підставі, у порядку, межах та формах, визначених законодавством; в) має системний, систематичний та доцільний характер.

4. Під правовими засадами в розрізі представленої проблематики запропоновано розуміти системну сукупність нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких прямо чи опосередковано регулюють питання здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. Констатовано, що ключове місце в системі правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України належить нормам адміністративного права, що підтверджується тим, що: по-перше, в більшій мірі норми саме цієї галузі права закріплюють правовий статус органів державної влади та їх посадових осіб, які уповноважені здійснювати контроль за роботою судово-експертних установ; по-друге, безпосередньо судово-експертні установи є в більшій частині державними організаціями, завдання та повноваження яких мають офіційний, законодавчо визначений характер, а тому їх діяльність також регламентується нормами адміністративного права; по-третє, здійснення контрольної процедури є актом реалізації спеціальних владних повноважень відповідними органами державної влади та їх посадовими особами. Правовідносини, що виникають в цьому контексті, є предметом саме адміністративної галузі права; по-четверте, саме в нормах адміністративного права закріплюються ключові форми та методи здійснення контролю у відповідній сфері, а також процедури

їх практичного втілення у життя.

5. Визначено, що система контролю за діяльністю судово-експертних установ – це структурована сукупність незалежних, однак тісно взаємодіючих між собою елементів, які забезпечують ефективність та законність функціонування контрольної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері. До зазначених елементів віднесено: мету і завдання контролю – елементи, що визначають спрямованість контролю за діяльністю судово-експертних установ, очікувані результати його застосування; об'єкт та предмет контролю – тобто те, на що безпосередньо спрямовано дію контролю; систему суб'єктів контрольної діяльності – безпосередні реалізатори контролю за діяльністю судово-експертних установ; механізм реалізації контролю – сукупність форм та методів контролю за діяльністю судово-експертних установ в Україні.

Акцентовано увагу на обмеженості контролю за діяльністю судово-експертних установ України, що виражається у: наявності законодавчих меж контрольної діяльності; кількості та широті повноважень суб'єктів контрольної діяльності; ієрархічній підпорядкованості судово-експертних установ та їх місці у владній системі держави; наявності необхідних для контролювання норм діяльності судово-експертних установ.

6. Констатовано, що метою контролю за діяльністю судово-експертних установ є оцінка діяльності цих інституцій щодо її відповідності вимогам нормативно-правових актів в сфері судової експертизи, а також забезпечення правильності такої діяльності. Досягнення цієї мети передбачає опрацювання та реалізацію наступних цілей, а саме: проведення комплексних, систематичних перевірок роботи судово-експертних установ; виявлення порушень в роботі судово-експертних установ, а також встановлення осіб, які допустили подібні порушення або причетні до їх виникнення; забезпечення притягнення до юридичної відповідальності винних осіб, які порушують нормальний, законний режим діяльності судово-експертних установ; встановлення причин допущених порушень в діяльності судово-експертних установ; формування та надання пропозицій щодо удосконалення відповідних аспектів діяльності судово-експертних установ.

Принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ запропоновано визначити як сукупність основоположних начал, імперативних, вихідних, абстрактних ідей, вимог, які прямо чи опосередковано закріплені в системі всього нормативно-правового матеріалу, які визначають межі та вектор правового регулювання

суспільних відносин, котрі виникають в галузі здійснення контролю за роботою судово-експертних установ в Україні. До переліку вказаних принципів віднесено: а) загальноправові (принцип законності, верховенства права, забезпечення прав і свобод людини і громадянина); б) спеціальні принципи (об'єктивності, комплексності, раптовості); в) особливий принцип – незалежність судового експерта.

7. Обґрунтовано, що суб'єктами контролю за діяльністю судово-експертних установ є органи державної влади та їх посадові особи, які наділено спеціальними юридичними повноваженнями, правами та обов'язками у сфері здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. Доведено, що суб'єктний склад контролю формують: 1) центральний суб'єкт – Кабінет Міністрів України, який здійснює регуляторно-управлінський вплив на центральні органи влади, в межах яких судово-експертні установи функціонують; 2) суб'єкти відомчого контролю – міністерства (МВС, Мін'юст та МОЗ), Державна прикордонна служба України та Служба безпеки України – зазначені суб'єкти контролюють діяльність організаційно підпорядкованих їм судово-експертних установ за рахунок: визначення юридичного статусу судово-експертних установ через затвердження організаційно-розпорядчих документів, в яких викладено функції, встановлено структурні особливості, права та обов'язки експертів тощо; забезпечення обліку та оновлення інформації про право судових експертів на зайняття експертною діяльністю; 3) суб'єкти експертно-кваліфікаційного забезпечення – експертно кваліфікаційні комісії, що займаються атестацією судових експертів, перевіркою їх кваліфікації, а також приймають рішення про анулювання права експертів на проведення експертних досліджень.

Пропонується створення єдиного органу влади, на який слід покласти повноваження із формування та забезпечення державного регулювання судово-експертної діяльності в країні в цілому, а також контролю за діяльністю установ, які її реалізують.

8. Виявлено, що об'єктом контролю за діяльністю судово-експертних установ є сукупність суспільних відносин, які виникають в процесі реалізації уповноваженими органами державної влади та їх посадовими особами, інструментів та засобів, спрямованих на перевірку законності діяльності досліджуваних у роботі установ. В свою чергу, предмет відповідного контролю – це конкретний напрямок функціонування судово-експертних установ, на який спрямовано контрольну діяльність уповноважених суб'єктів.

9. Окреслено, що адміністративні форми контролю за діяльністю судово-експертних установ варто тлумачити як зовнішній

практичний вираз діяльності уповноважених органів держави та їх посадових осіб. Саме форми вказують на конкретні дії, що вчиняються контролюючими суб'єктами задля досягнення кінцевої мети контролю за діяльністю судово-експертних установ. До вказаних форм віднесено наступні: регуляторно-координаційну, експертно-кваліфікаційну, методико-рекомендаційну. Аргументовано, що адміністративні методи контролю за діяльністю судово-експертних установ – це закріплені в адміністративних нормах права інструменти, засоби, заходи та способи впливу на суспільні відносини, та які застосовуються спеціально уповноваженими суб'єктами контролю. До відповідних методів віднесено наступні: атестація, рекомендація, проведення нарад керівництва, метод нормотворчості.

10. Доведено, що державний контроль за діяльністю судово-експертних установ варто тлумачити як регламентовану правовими нормами діяльність владних суб'єктів, яка спрямована на забезпечення дотримання вимог законодавства щодо суб'єктів, порядку, засобів, способів, умов провадження судово-експертної діяльності, а також належної фіксації її результатів. Наголошено, що види державного контролю у відповідній сфері слід класифікувати за такими критеріями: 1) за суб'єктами здійснення контролю; загально-правовий контроль; спеціалізований контроль; відомчий контроль; 2) за підставами здійснення перевірочних заходів: плановий та позаплановий; 3) за етапами забезпечення діяльності судово-експертних установ в процесі здійснення державного контролю: попередньо-забезпечувальний контроль; супроводжувальний контроль; реакційний контроль; 4) за спрямованістю державного контролю діяльності судово-експертних установ: фінансовий, організаційний, методичний, документальний контроль.

11. До ключових особливостей відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ віднесено: а) здійснюється міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні судово-експертні установи; б) покликаний забезпечити протидію внутрішнім та зовнішнім загрозам порушень принципів проведення експертної діяльності; в) знаходить свій прояв у атестації, присвоєнні та позбавленні кваліфікаційних класів судового експерта відповідних експертних комісій, що створюються міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні судово-експертні установи; г) має специфічні ретроспективні наслідки для підконтрольних об'єктів; г) критеріями оцінки ефективності роботи відомчих судово-експертних установ можуть бути: кількість скарг на дії/бездіяльність відповідних

судових експертів; кількість оскаржень результатів відповідних судових експертиз; притягнення до дисциплінарної відповідальності судових експертів; наявність та обсяг підготовлених експертних методик, методичних рекомендацій та іншої науково-методичної літератури з питань відповідної судово-експертної діяльності.

12. Аргументовано, що самоврядний контроль слід розглядати як різновид внутрішнього контролю, який реалізується органами самоврядування судово-експертних установ або судово-експертними об'єднаннями, їх спеціально створеними органами з метою забезпечення високої якості судово-експертної діяльності. Такий контроль здійснюється шляхом перевірки відповідності експертної діяльності встановленим законодавчим вимогам, сприяння підвищенню кваліфікації судових експертів, дотримання вимог професійної етики та трудової дисципліни та може супроводжуватися певним стимулюванням до підвищення якості експертної діяльності, у тому числі й на засадах добровільної сертифікації судових експертів. Відмічено, що на сьогодні питання самоврядування судово-експертних установ недостатньо врегульовані нормами чинного законодавства, що обумовлено відсутністю чіткого законодавчого регулювання діяльності судово-експертних установ в цілому. А тому нагальною потребою є прийняття: по-перше, закону, який би врегулював питання самоврядування судово-експертних установ, визначав суб'єктів такого самоврядування та загальні засади їх діяльності, зокрема і повноваження у сфері здійснення контролю за організаційною, фінансовою, матеріально-технічною, кадрово-дисциплінарною та іншими сферами діяльності судово-експертних установ; по-друге, положення про асоціації та інші об'єднання судових експертів та/або судово-експертних установ, яким доцільно було б визначити їх повноваження в сфері професійної допомоги, контролю, добровільної сертифікації.

13. Встановлено, що громадський контроль за діяльністю судово-експертних установ необхідно розуміти як діяльність громадських організацій та інших представників суспільства, необ'єднаних у громадські організації, щодо взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, судово-експертними установами та відповідними посадовими особами з приводу неухильного дотримання принципів законності, незалежності, об'єктивності і повноти експертного дослідження. Відмічено, що наразі громадський контроль у відповідній сфері є достатньо обмеженим. Саме тому представляється доцільним прийняття Закону України «Про громадський контроль» як правового базису для окреслення загальних

положень громадського контролю, його поняття, суб'єктів, їх прав та обов'язків, гарантій діяльності та інших засад. Такий закон має стати основою для подальшої специфікації громадського контролю в різноманітних формах публічної діяльності, зокрема й щодо діяльності судово-експертних установ.

14. Визначено, що міжнародне співробітництво в сфері забезпечення якості діяльності судово-експертних установ має важливе значення для забезпечення Європейської інтеграції України. Участь міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права в процесі контролю за діяльністю судово-експертних установ на сьогодні є доволі обмеженою, основне співробітництво з міжнародними судово-експертними організаціями здійснюють судово-експертні служби МВС. Позитивними наслідками такого співробітництва є підвищення якості проведення судових експертиз, задля чого відбувається щорічне підтвердження сертифікату якості судових експертиз. Наразі триває акредитація лабораторій судово-експертних установ за існуючими міжнародними стандартами, зокрема ISO/IEC17025 та ISO/IEC 17025:2006, що також є важливим фактором забезпечення якості судових експертиз. Наголошено, що подальший розвиток міжнародного контролю за діяльністю судово-експертних установ має бути спрямованим на підвищення якості судових експертиз, а також збільшення довіри до діяльності судово-експертних установ України та відповідно забезпечення міжнародного визнання їх експертних висновків.

15. Констатовано, що з метою вдосконалення адміністративно-правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України доцільним є використання наступного позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері: по-перше, важливим є інтегрування України до міждержавних систем взаємодії в секторі судово-експертної діяльності, що дозволить отримати численні методико-наукові ресурси та використати їх для покращення роботи судово-експертних установ; по-друге, на прикладі зарубіжних держав, зокрема пострадянського простору, логічним та необхідним є формування централізованої системи управління судово-експертними організаціями, а також створення єдиного управлінського та контролюючого «центру» в зазначеному напрямі; по-третє, необхідно активніше використовувати формат контролю через ліцензійно-дозвільні системи, що забезпечить підвищення якості не тільки роботи установ, але й судових експертів безпосередньо.

16. Обґрунтовано, що оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ дозволяє з'ясувати його реальну

практичну користь та дієвість, визначити доцільність продовження даного контролю в існуючому вигляді, виокремити його позитивні риси та недоліки. Тобто оцінювання дає можливість отримати відповіді на те, наскільки результати зазначеного контролю відповідають його цілям і завданням, а також обсягу тих ресурсів, що витрачаються на його здійснення. Підкреслено, що для того, щоб оцінювання було неупередженим і об'єктивним, тобто забезпечувало отримання достовірних даних про реальні показники ефективності контролю, воно має ґрунтуватися на адекватних критеріях, до яких віднесено: 1) функціонально-цільовий; 2) організаційний; 3) правовий; 4) економічний; 5) суспільний. Саме наведені критерії дозволяють комплексно підійти до оцінювання ефективності зазначеного контролю, забезпечуючи отримання висновків з приводу значущості, доцільності, дієвості та інших важливих характеристик цього контролю.

17. Виявлено, що з метою підвищення ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ оптимізувати систему суб'єктів даного контролю за діяльністю вказаних установ можна наступними двома шляхами:

– по-перше, слід перевести усі судово-експертні установи, що перебувають у віданні правоохоронних органів, у підпорядкування Міністерству юстиції України. Даний крок доцільний як з точки зору покращення механізму контролю за діяльністю зазначених установ, так і з позиції забезпечення об'єктивності, неупередженості та незалежності правосуддя;

– по-друге, доцільним є створення єдиного міжвідомчого суб'єкта контролю за діяльністю усіх судово-експертних установ, який формуватиметься із представників органів держави, у віданні яких знаходяться відповідні судово-експертні установи. Даний шлях із оптимізації системи суб'єктів контролю є менш виправданим і більш складним у реалізації. Адже його формування навряд чи призведе до суттєвого зменшення витрат на утримання системи суб'єктів контролю, оскільки передбачає створення нової структури, яка також потребуватиме відповідного ресурсного забезпечення. Крім того, має минути певний доволі тривалий строк поки буде належним чином налагоджено роботу даного органу і можна буде судити про її ефективність.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія, підручники, посібники

1. Рувін О. Г. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку та підвищення ефективності судових експертиз: навчально-методичний посібник / ДЮІ МВС України, КНДІСЕ. Донецьк, 2012. 234 с. (у співав.).
2. Славені сторінки історії, 1913–2013: до 100-літнього ювілею Київського НДІ судових експертиз / О. Г. Рувін, Т. Д. Голікова, В. В. Федчишина; КНДІСЕ. Київ: б. в., 2013. 285 с. (у співав.).
3. Участь спеціаліста в огляді місця події: практичний посібник / кол. авторів; за заг. ред. О. Г. Рувіна, Б. Б. Теплицького, С. С. Чернявського; ГСУ Національної поліції України, Національна академія внутрішніх справ, КНДІСЕ. Харків: Фолю, 2018. 127 с.
4. Рувін О. Г. Військова експертиза // Судові експертизи в процесуальному праві України: навчальний посібник / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. С. 358–359 (у співав.).
5. Рувін О. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України: монографія / Суми: ФОП Щербина І.В., 2021. 394 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

6. Рувін О. Г., Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Бондар М. Є. Експертна методика як вид видання, його зміст та структура у світлі міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2012. Вип. 57. С. 3–9.
7. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Гамов В. В., Назаров Д. Ю., Лінючев Г. В., Посільський О. О. До питання щодо структури та змісту експертної методики з урахуванням вимог стандартів управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 1. С. 97–116.
8. Рувін О. Г. Палеха Ю. І., Полтавський А. О., Рудницька Я. Р. Поняття експертної методики як документа, його структура з урахуванням міжнародних стандартів систем управління якістю, адаптованих в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 1. С. 124–130.
9. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Назаров В. В., Гамов Д. Ю., Лінючев Г. В., Посільський О. О. Структура та зміст експертних методик. *Криміналістика і судова експертиза*. 2013. Ч. 2. С. 150–167.
10. Рувін О. Г. Система та межі контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Наше право*. 2015. № 6. С. 193–197.
11. Рувін О. Г., Полтавський А. О., Молибога М. П. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень крізь

призму вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні (на прикладі трасологічних експертиз). *Криміналістика і судова експертиза*. 2015. Вип. 60. С. 94–105.

12. Рувін О. Г. Мета, завдання та принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Право. UA*. 2016. № 1. С. 200–205.

13. Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Полтавський А. О., Ірхін Ю. Б., Ованнісян А. Л., Шимановський С. О. Кодекс поведінки судових експертів України як одна із умов членства ENFSI. *Криміналістика і судова експертиза*. 2016. Вип. 61. С. 32–43.

14. Рувін О. Г. До проблеми класифікації видів державного контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Європейські перспективи*. 2017. № 4. С. 23–28.

15. Рувін О. Г., Полтавський А. О. Стандартизація техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні: праксеологічний аспект. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 51–61.

16. Рувін О. Г. До проблеми визначення об'єкту та предмету контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Наше право*. 2018. № 3. С. 32–36.

17. Рувін О. Г. Характеристика адміністративних форм та методів здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Право. UA*. 2018. № 3. С. 220–223.

18. Рувін О. Г. До проблеми визначення норм адміністративного права в системі правових засад здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. *Право. UA*. 2019. № 2. С. 215–219.

19. Рувін О. Г., Средній О. П. Щодо оцінки управлінських рішень посадових осіб (керівників, командувачів, командирів, начальників) пов'язаних з рівнем обороноздатності держави. *Криміналістика і судова експертиза*. 2019. Вип. 64. С. 829–836.

20. Рувін О. Г. Зарубіжний досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ та можливості його використання в Україні. *Європейські перспективи*. 2019. № 2. С. 220–224.

21. Рувін О. Г. Самоврядний контроль за діяльністю судово-експертних установ. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Вип. 7. Спецвипуск. С. 214–218.

22. Рувін О. Г. До проблеми оптимізації системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Право. UA*. 2019. № 1. С. 223–229.

23. Рувін О. Г. Особливості відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Наше право*. 2019. № 3. С. 182–187.

24. Рувін О. Г., Средній О. П. Невідповідність змісту заходів реформування (розформування, переформування, скорочення чисельності) органів військового управління, військових частин, закладів (установ) родів військ, спеціальних військ та служб збройних сил України протягом 1991–2014 років реальним потребам збройних сил України для забезпечення їх спроможності виконати завдання за призначенням. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 685–696.

25. Рувін О. Г. Поняття державного контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 182–187.

26. Рувін О. Г. Проблеми здійснення громадського контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Наукові записки. Серія: Право*. 2020. Вип. 8. Спецвипуск. С. 69–72.

27. Рувін О. Г. Місце судово-експертних установ в системі правоохоронної діяльності України. *Наше право*. 2020. № 2. С. 194–199.

28. Рувін О. Г. Міжнародні організації та інші суб'єкти міжнародного права як суб'єкти контролю за діяльністю судово-експертних установ. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*. 2020. Вип. 20. С. 62–68.

29. Рувін О. Г. Поняття та ознаки громадського контролю за діяльністю судово-експертних установ України. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 4 (14). С. 129–136.

30. Рувін О. Г. До проблеми визначення мети та завдань діяльності судово-експертних установ в Україні. *Право.Ua*. 2020. № 2. С. 199–204.

31. Рувін О. Г., Матвеїв В. В. Експертне дослідження з визначення ринкової вартості судноплавних засобів та їх складових. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 585–593.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях

32. Рувін О. Г. Система суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та особливості їх адміністративно-правового статусу. *Верховенство права*. 2016. № 4. С. 194–198.

33. Рувін А. Г. Понятие и особенности контроля, как способа обеспечения законности в деятельности судебно-экспертных учреждений Украины. *Верховенство права*. 2017. № 1. С. 208–213.

34. Рувін А. Г. К проблеме определения понятия оценки эффективности контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений. *Верховенство права*. 2017. № 2. С. 203–208.

35. Рувин А. Г. К характеристике критериев оценки эффективности контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений. *Верховенство права*. 2018. № 4. С. 232–236.

36. Рувин А. Г. Генезис системы контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений Украины. *Верховенство права*. 2019. № 2. С. 246–251.

37. Ruvyn O. Cyberwsecurity as an element of financial security in the conditions of Globalization. *Journal of Security and Sustainabilty issues*. 2020. Vol. 10. Iss. 1. September. P. 175–188.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

38. Рувін О. Г., Полтавський А. О. Шляхи вирішення проблем стандартизації експертних методик з урахуванням міжнародних стандартів управління якістю, адаптованих в Україні // Експертне забезпечення розслідування окремих видів злочину: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 31 березня 2011 р.). Київ, 2011. С. 182–184.

39. Рувин А. Г., Полтавський А. А. К вопросу о понятии экспертной методики, ее содержании и структуре в свете требований международных стандартов систем управления качеством // Организационно-методические и правовые вопросы экспертной деятельности: тезисы докладов Международной научно-практической конференции (г. Минск, 23–24 октября, 2014). Минск, 2014. С. 38–42.

40. Рувин А. Г., Полтавський А. А. К вопросу унификации процесса репрезентации экспертных методик в свете требований международных стандартов систем управления качеством // Восток-Запад: партнерство в судебной экспертизе. Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы: материалы Международной научно-практической конференции (г. Алматы, 6 ноября 2014 г.). Астана, 2014. С. 255–257.

41. Рувін О. Г., Полтавський А. О. До питання актуалізації методичного забезпечення експертних досліджень скрізь призму вимог міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні // Безпека руху і наукові засади експертних досліджень транспортних пригод та інженерних споруд: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції ім. д-ра техн. наук Е. М. Сокола (м. Львів, 09–11 вересня 2015 р.). Львів, 2015. С. 21–23.

42. Рувін О. Г. До питання про поняття експертної методики як документа, його уніфікованої структури у світлі міжнародних стандартів систем управління якістю, гармонізованих в Україні //

Досудове розслідування в Україні: сучасний стан та шляхи підвищення: матеріали науково-практичної конференції (м. Луганськ, 29 травня 2015 р.) Миколаїв, 2015. С. 141–147.

43. Рувін А. Г. К вопросу о понятии экспертной методики, ее структуре и содержании в свете требований международных стандартов систем управления качеством // Применение современных научных методов и технологий в области экспертиз: материалы Международной конференции, посвященной 10-летию со дня основания Национального бюро экспертиз НАН РА (г. Ереван, 16–17 июня 2015 г.). Ереван, 2015. С. 16–21.

44. Рувін О. Г. Проблемні питання оптимізації діяльності суб'єктів контролю за роботою судово-експертних установ України // Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 19–20 серпня 2016 р.) Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 89–91.

45. Рувін О. Г. Мета та завдання діяльності судово-експертних установ в Україні // Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 28-29 жовтня 2016 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2016. С. 69–71.

46. Рувін О. Г. Голікова Т. Д., Полтавський А. О. Кодекс етики судових експертів України як одна із складових державної антикорупційної політики у судово-експертній діяльності // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9 грудня 2016 р.). Київ, 2016. С. 350–353.

47. Рувін О. Г. Характеристики адміністративно-правових методів контролю за діяльністю судово-експертних установ // Актуальні проблеми прав людини, держави та вітчизняної правової системи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 31 березня – 1 квітня 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 43–46.

48. Рувін О. Г. Громадська думка, як важливий критерій оцінювання діяльності судово-експертних установ України // Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2–3 червня 2017 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2017. С. 95–97.

49. Рувін О. Г. Судово-експертне забезпечення правосуддя в Україні: наукові здобутки // Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи: матеріали Міжнародної науково-

практичної конференції (м. Київ, 24 листопада 2017 р.). Київ, 2017. Ч. 1. С. 308–309.

50. Рувін О. Г. Стандартизація судової експертизи в Україні, як важлива передумова визнання надійності судових доказів // Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків, 7–8 листопада 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 68–71.

51. Рувін А. Г., Полтавский А. А. Некоторые аспекты международной стандартизации технико-криминалистического и судебно-экспертного обеспечения правосудия // Восток–Запад: партнерство в судебной экспертизе. Актуальные вопросы теории и практики судебной экспертизы: материалы Международной научно-практической конференции (г. Актобе, 13 дек. 2017 г.). Актобе, 2017. С. 226–231.

52. Рувін О. Г. Впровадження міжнародних стандартів у судово-експертне забезпечення правосуддя: проблеми та шляхи вирішення // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 85-річчя д-ра юрид. наук, проф. Н. І. Клименко (м. Київ, 27 лютого 2018 р.). Київ; Маріуполь, 2018. С. 285–287.

53. Рувін О. Г. До проблеми визначення меж контролю за діяльністю судово-експертних установ // Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 11–12 травня 2018 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 76–78.

54. Рувін О. Г. До питання стандартизації розслідування, запису, збору, транспортування, зберігання та судової експертизи об'єктів потенційної судової злочинності в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали постійно діючого науково-практичного семінару (м. Харків, 26 жовтня 2018 р.). Харків, 2018. Вип. 10. С. 287–292.

55. Рувін О. Г. До питання стандартизації судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні // Концепція акредитації у сфері судово-експертної діяльності: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного семінару (м. Харків, 2 березня 2018 р.). Харків, 2018. С. 10–13.

56. Рувін А. Г. Международная стандартизация судебно-экспертного обеспечения правосудия как повышение надежности судебных доказательств // Стандарты обеспечения правосудия: сборник материалов Международной научно-практической конференции

судебных экспертов (г. Кишинев, 13 апреля 2018 г.). Кишинев, 2018. С. 120–122.

57. Рувін О. Г. Стандартизація і акредитація судово-експертної діяльності як важливий напрямок удосконалення техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні // Актуальні питання стандартизації та акредитації трасологічних досліджень та досліджень зброї: матеріали міжвідомчого науково-практичного семінару (м. Київ, 12 січня 2018 р.) Київ, 2018. С. 62–68. (VI Бергерівські читання).

58. Рувін О. Г. Поняття відомчого контролю за діяльністю судово-експертних установ України // Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18–19 січня 2019 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 68–70.

59. Рувін О. Г. Актуальні питання розвитку судової експертизи на прикладі Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України // Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5 листопада 2019 р.). Київ, 2019. С. 482–486.

60. Рувін О. Г. До характеристики діяльності судово-експертних установ в державах Європи // Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Харків, 21 лютого 2020 р.). С. 93–95. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20200221/article/view/ruvyn.

61. Рувін О. Г. До визначення поняття самоврядного контролю за діяльністю судово-експертних установ // Актуальні питання функціонування системи кримінальної юстиції України: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (м. Харків, 16 травня 2020 р.). С. 46–48.

АНОТАЦІЯ

Рувін О. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. — Сумський державний університет. – Суми, 2021.

Встановлено місце та значення судово-експертних установ в системі правоохоронної діяльності України; з'ясовано поняття та особливості контролю як способу забезпечення законності за діяльністю судово-експертних установ України; охарактеризовано правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України та встановлено місце серед них адміністративно-правового регулювання; визначено систему та межі контролю за діяльністю судово-експертних установ; окреслено мету, завдання та принципи контролю за діяльністю судово-експертних установ; розглянуто систему суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та встановлено особливості їх адміністративно-правового статусу; з'ясовано об'єкт та предмет контролю за діяльністю судово-експертних установ; встановлено адміністративні форми та методи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ; узагальнено зарубіжний досвід здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ та опрацьовано можливості його використання в Україні; переглянуто критерії оцінювання ефективності контролю за діяльністю судово-експертних установ; запропоновано напрямки оптимізації системи суб'єктів контролю за діяльністю судово-експертних установ та удосконалення їх взаємодії.

Ключові слова: судово-експертні установи, контроль, правоохоронна діяльність, правові засади, адміністративне право, межі контролю, система, мета, завдання, принципи, адміністративно-правовий статус, державний контроль, відомчий контроль, громадський контроль, самоврядний контроль, об'єкт та предмет контролю, зарубіжний досвід, вдосконалення, взаємодія, оптимізація, оцінювання, ефективність контролю.

АННОТАЦІЯ

Рувин А. Г. Адміністративно-правові основи здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України. – *Кваліфікаційний научний труд на правах рукопису.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. Сумской государственной университет. – Сумы, 2021.

В диссертации приведено теоретическое обобщение и новое решение научной проблемы – выяснение сущности и особенностей административно-правовых основ осуществления контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений Украины, что легло в

основу выработки соответствующей концепции, а также предложений и рекомендаций по совершенствованию законодательства в этой сфере. По результатам работы наработан ряд научно-практических выводов и рекомендаций.

Установлено место и значение судебно-экспертных учреждений в системе правоохранительной деятельности Украины; раскрыто историческое развитие системы контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений Украины; выяснено понятие и особенности контроля как способа обеспечения законности в деятельности судебно-экспертных учреждений Украины; охарактеризованы правовые основы осуществления контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений Украины и установлено место среди них административно-правового регулирования; определена система и пределы контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; обозначены цели, задачи и принципы контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; рассмотрена система субъектов контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений и установлены особенности их административно-правового статуса; выяснен объект и предмет контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; установлены административные формы и методы осуществления контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; предоставлено определение понятия и обозначены виды государственного контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; раскрыты особенности ведомственного контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; охарактеризован самоуправляемый контроль за деятельностью судебно-экспертных учреждений; выяснена сущность общественного контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; систематизированы проблемы участия международных организаций и других субъектов международного права в процессе контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; обобщен зарубежный опыт осуществления контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений и обработаны возможности его использования в Украине; пересмотрены критерии оценки эффективности контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений; предложены направления оптимизации системы субъектов контроля за деятельностью судебно-экспертных учреждений и совершенствование их взаимодействия.

Ключевые слова: судебно-экспертные учреждения, контроль, правоохранительная деятельность, правовые основы, административное право, границы контроля, система, цель, задачи, принципы, административно-правовой статус, государственный контроль,

ведомственный контроль, общественный контроль, самоуправляемый контроль, объект и предмет контроля, зарубежный опыт, совершенствование, взаимодействие, оптимизация, оценка, эффективность контроля.

SUMMARY

Ruvn O. H. Administrative and Legal Principles of Exercising Control over the Activities of Forensic Institutions of Ukraine. — Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Sumy State University. – Sumy, 2021.

The place and significance of forensic institutions in the system of law enforcement activities of Ukraine have been established; the concept and specific features of control as a method to ensure the rule of law over the activities of forensic institutions of Ukraine have been found out; the legal principles of exercising control over the activities of forensic institutions of Ukraine have been characterized and the place of administrative and legal regulation among them has been established; the system and limits of control over the activities of forensic institutions have been determined; the purpose, objectives and principles of control over the activities of forensic institutions have been outlined; the system of control entities over the activities of forensic institutions has been studied and the peculiarities of their administrative and legal status have been established; the object and subject matter of control over the activities of forensic institutions have been clarified; administrative forms and methods of control over the activities of forensic institutions have been established; international experience of exercising control over the activities of forensic institutions has been generalized and the possibilities of its application in Ukraine have been worked out; the criteria for assessing the effectiveness of control over the activities of forensic institutions have been revised; the author has suggested directions for the optimization of the system of entities of control over the activity of forensic institutions and improvement of their interaction.

Key words: forensic institutions, control, law enforcement activity, legal principles, administrative law, limits of control, system, purpose, objectives, principles, administrative and legal status, state control, departmental control, public control, self-regulating control, object and subject matter of control, international experience, improvement, interaction, optimization, evaluation, efficiency of control.

Відповідальний за випуск:

РСЗНІК Олег Миколайович

Підписано до друку 01.03.2021.

Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 1,9. Гарнітура Times.

Тираж 100 пр. Вид. № 210/21.

Віддруковано у видавництві «Ярославна».

40030, м. Суми, вул. Горького, 2.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 332 від 09.02.2001 р.